ދިވެހި 2 ވަނަ ޖުމްހޫރިއްޔާ 47 ވަނަ އަހަރަކާ ކުރިމަތިލާ ހިނދު
ތާރީޚާއި ސަގާފަތު، ސަގާފަތު
ޢަބްދުލްޢަޒީޒު ޖަމާލު އަބޫބަކުރު
10ނޮވެމްބަރ 2014
އާދޭހެވެ! ދިވެހިރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް ޤާއިމު ކުރެވި ޖުމްހޫރީ ނިޒާމެއް އަޅުގަނޑުމެން ޤާބޫލުކުރިތާ އެތައް އަހަރެއް ވެއްޖެ
އެވެ. ރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް ތަޢާރުފުކޮށް ”އުފާވެރި ބުލްބުލް ޖޫމްހޫރީ“ގެ ނަޢުމާތަކުން ލަވަތައްކިޔަމުންނެވެ. އެތައް ސަތޭކަ
އަހަރެއް ވަންދެން ދިވެހީން ތަޖުރިބާކުރަމުން އައި ވެރިކަމުގެ ނިޒާމު ބަދަލުކުރުމަށް ފަހުގައެވެ. ފެންނަ ފެނުމުގައި މި ބޮޑު ބަދަލު
ގެނެވިފައިވަނީ ރައްޔިތުން އެދިގެންނެވެ. އެ ބަދަލާ މެދު ރުހޭ ކަމަށް ރައްޔިތުން ވޯޓު ދީގެންނެވެ. ނަމަވެސް އެ ”ފެންނަ ނުފެންނަ“
އިންތިޚާބު ބޭއްވި ގޮތާއި އެ އިންތިޚާބުގައި ވޯޓުދިނީ މާލޭގައި ދިރިއުޅުނު މީހުންނާއި ފަޅުއޮޑިފަހަރުގެ މީހުން
އެކަންޏެވެ .އެނގިވަޑައިގަންނަވާނޭ ފަދައިން ރާއްޖޭގައި ފުރަތަމަ ފަހަރަށް ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް އިއުލާން ކުރެވުނީ މީލާދީން 1953
ވަނަ އަހަރު ޖެނުއަރީ މަހު ފުރަތަމަ ދުވަހު އެވެ. ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް އުފެދެން މެދުވެރިވި އެންމެ ބޮޑު އެއް ސަބަބަކީ، އޭރު
ރައްޔިތުންގެ ރުހުމާއި ލޯބި ލިބިވަޑައިގެން ހުންނެވި އަދި ރަސްގެފާނުގެ ގާއިމް މަގާމެއްގެ ޙައިސިއްޔަތުން ވަލިއްޔުލް އަމްރުގެ

ގޮތުގައި ހުންނެވި އަލްއަމީރު މުޙައްމަދު އަމީން ރަސްކަން ގަބޫލުފުޅު ނުކުރެއްވުމެވެ .އާދޭހެވެ! ދިވެހީން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތަޚުތަށް
އިންތިޚާބުކޮށްފައި ހުންނެވި ޢަބްދުލް މަޖީދު ރަންނަބަނޑޭރި ކިލެގެފާނު، 21 ފެބުރުއަރީ 1952 ގައި އަވަހާރަވުމުން ރަސްކަމުގެ
ތަހުތު މުޅިން ހުސްވީއެވެ. ރަސްކަން ހަވާލުކުރާން ރައްޔިތުން ބޭނުންވީ މުޙައްމަދު އަމީނާއެވެ. ނަމަވެސް ރަސްކަލަކަށް
ވެވަޑައިގަންނަވާކަށް މުޙައްމަދު އަމީން ބޭނުންފުޅެއްނުވިއެވެ. އެ މަނިކުފާނު ބޭނުންފުޅުވީ ވެރިކަން ހިންގެވުމުގައި ޢަމަލީ ދައުރެއް
އަދާކުރެއްވޭ ފަދަ މަޤާމެކެވެ. ނަތީޖާއަކަށްވީ ރާއްޖޭގައި އޮންނަން ފެންނަ ވެރިކަމަކާ ބެހޭގޮތުން ޚިޔާލު ތަފާތުވުމެވެ. ރައްޔިތުންގެ
މަޖިލީހުން މަޝްވަރާ ކޮމެޓީއެއް އުފައްދަވައި، އެ ކޮމެޓީގައި މިކަމާ މެދު މަޝްވަރާކޮށް ގޮތެއް ނިންމެވިއެވެ. މުޙައްމަދު އަމީން
ވެސް ހިމެނިވަޑައިގަތް މި ކޮމެޓީއަށް ފެނުނީ ރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއް ގާއިމު ކުރާށެވެ .ކޮމެޓީން ނިންމި ގޮތާ ބެހޭ ގޮތުން
1952 އެޕްރިލް 16 ވަނަ ދުވަހު ޚާއްސަ މަޖުލީހުގައި މަޝްވަރާ ކޮށް އެކަމުގައި ރައްޔިތުންގެ ހިޔާލު ހޯދުމަށް ފާސްކުރިއެވެ. މި
ފާސްކުރުމާ ގުޅިގެން ހަމަ ޖެހިގެން އައި 17 ވަނަ ދުވަހާއި 18 ވަނަ ދުވަހު މާލޭގައި އިންތިޚާބު ބޭއްވި އެވެ. ”ވޯޓު ނެގީ ހަމަ
އެކަނި ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއް އޮންނަން ފެނޭތޯ ނުވަތަ ނޫ ންތޯއެއް ނޫނެވެ. ރައީސާއި ނައިބު ރައީސަކަށް ހުންނަން ފެންނަނީ ކާކުތޯ
ވެސް ވޯޓު ނެގިއެވެ.“ (މުޙައްމަދު ވަޙީދު ނަދުވީ2006.). މިވޯޓު ލުމުގެ ޙައްޤު ލިބުނީ މާލޭގައި ދިރިއުޅުނު މީހުންނާއި ފަޅު
އޮޑިފަހަރުގެ މީހުންނަށް އެކަންޏެވެ. ވޯޓު ނެގީ ރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް އޮންނަން ފެނޭތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ ބަލާށާއި ރައީސާއި
ނާއިބު ރައީސަކަށް ތިއްބަވަން ފެންނަކީ ކޮން ބޭފުޅުންނެއްތޯ ވެސް ބަލާށެވެ. މި ވޯޓުން ފާސްވީ ރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް
އޮންނަން ފެންނަކަމަށެވެ. ރައީސަކަށް މުޙައްމަދު އަމީން ހުންނެވުމަށާއި ނާއިބު ރައީސަކަށް ވެލާނާގޭ މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ދީދީ
ހުންނަވަން ފެންނަ ކަމަށް ވެސް ފާސްވީ އެވެ .މިނެގުނު ވޯޓުގެ ނަތީޖާއާ ގުޅިގެން ރާއްޖޭގައި ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއް ގާއިމު ކުރެވުނެވެ.
ނަމަވެސް ރައްޔިތުން މިގޮތަށް ވޯޓު ދިނީ ޖުމްހޫރީ ނިޒާމަކީ ރައްޔިތުންގެ ބައިވެރިވުން އެންމެ ބޮޑު، ރައްޔިތުންނަށް އެންމެ ފައިދާ
ހުރި ވެރިކަމުގެ ނިޒާމުކަން ރައްޔިތުންނަށް އެނގިގެން، ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއް އޮތުމަށް ރައްޔިތުން ބޭނުންވެގެން ކަމަކަށް ގަބޫލެއް
ނުކުރެވެއެވެ. އެހެނީ އޭރު ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ އެފަދަ ހޭލުންތެރިކަމެއް ނެތެވެ. އެފަދަކަމަކާ ވިސްނާނޭ ބޭނުމެއްވެސް އޭރަކު
ނެތެވެ. އެފަދަ ފުރުޞަތެއްވެސް ނެތެވެ .ކޮންމެއަކަސް ރާއްޖޭގައި ޒަމާނުއްސުރެ ހިނގަމުން އައި ރަސްކަމުގެ ނިޒާމު އުވާލައި،
ރާއްޖޭގައި އަލަށް ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް އުފެދުމަކީ ސަރުކާރު ހިންގުމުގެ އުސޫލުތަކަށް ނުވަތަ ނިޒާމަށް ވަރަށް ބޮޑު ބަދަލެއް އައި
ކަމެކެވެ. ވެރިކަމުގެ އާދަކާދަތަކަށް ބަދަލުތަކެއް ގެނައި ކަމެކެވެ .ޖުމްހޫރީ ނިޒާމް ގާއިމުކުރަން ހަމަޖެހުމާ ގުޅިގެން އާ
ގާނޫނުއަސާސީއެއް ފާސް ކުރިއެވެ. މި ގާނޫނުއަސާސީއަކީ ވެސް ވަރަށް ތަފާތު ބޮޑު ގާނޫނުއަސާސީއެކެވެ. 30 މާއްދާގެ މައްޗަށް
އެކުލެވޭ މި ގާނޫނުއަސާސީގައި ރައްޔިތުންނަށް އިސްކަންދީފައި ވާތީއެއް ނުފެނެއެވެ. ރައްޔިތުންގެ ހައްގުތަކުގެ ވާހަކަ އެއްގޮތަކަށް
ވެސް ނެތެވެ. މިގާނޫނުއަސާސީގެ މައިގަނޑު ބައިތަކަށް ބަލާއިރު ފެންނަނީ ވަލިއްޔުލް އަމްރުގެ ވާހަކައާއި އޭނާގެ ނައިބުގެ ވާހަކައެވެ.
ވުޒާރާއާއި ވަޒީރުންގެ ވާހަކައެވެ. ރައްޔިތުންގެ މަޖުލީހުގެ ދެ ގޭގެ ވާހަކައެވެ .ކޮންމެ އަކަސް ދިވެހީން ފުރަތަމަ ތަޖުރިބާކުރި
ރައްޔިތުންގެ ވެރިކަން ނުވަތަ ފުރަތަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތު އޭގެ ވަރަށް ޅަފަތުގައި މަރުވެއްޖެއެވެ. ރައްޔިތުންނަށް ޓަކައި
ޑިމޮކްރެސީއަށްޓަކައި ގެނެވުނު ޖުމްހޫރިއްޔަތު އެންމެ އަށެއްކަ މަސްދުވަހުގެތެރޭގައި އުވިގެން ދިޔަ ކަމީ ސުވާލު އުފެދޭ ކަމެކެވެ.
ޙަޤީޤަތުގައި ރާއްޖޭގެ ފުރަތަމަ ޖުމްހޫރިއްޔާ އުފެދުނީ ވެސް އަދި އުވައިލެވުނީވެސް ޖުމްހޫރިއްޔަތަކީ ކޮންއެއްޗެއް ކަން ރައްޔިތުންނަށް
ނޭނގޭތީއެއް ނޫނެވެ. ފުރަތަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތު ގެނައި އިރުވެސް އަދި އުވައިލިއިރުވެސް ޖުމްހޫރީ ނިޒާމަކީ ކޮބައިކަމެއް
ރައްޔިތުންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. އެކަމުގެ އެއްވެސް ހޭލުންތެރިކަމެއް ނެތެވެ. ދިވެހިރާއްޖެއަށް ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް ގެނައީ ވެސް
ރައްޔިތުންނަށްޓަކައި، ޑިމޮކްރެސީއަށް ޓަކައި ކަމަށް ވީ ފަދައިން ޖުމްހޫރީ ވެރިކަން ވައްޓައިލައި އިންޤިލާބު ގެނައީވެސް
”ޑިމޮކްރެސީއަށްޓަކައި“ ކަމަށް ބުނެވެއެވެ .ދިވެހީންގެ ފުރަތަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ ކުރު ޙަޔާތަށްފަހު އަނެއްކާވެސް އެނބުރި ރަސްކަމަށް
ރުޖޫޢަވި އެވެ. ނަމަވެސް ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ ރަހަ ދެކެފައިވާ ދިވެހީންނަށް އެ ގޮތުގައި މާ ގިނަ ދުވަހަކު ނުއެއް ތިބެވުނެވެ. 1967
ގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކޮށް 1968 ގައި ރާއްޖޭގެ ރައްޔިތުންގެ ޢާއްމު ވޯޓަކުން ދިވެހިރާއްޖޭގައި އަލުން ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް

ޤާއިމުކުރާން ނިންމުނެވެ. މި ނިންމުމާ ގުޅިގެން 11 ނޮވެމްބަރ 1968 ން ފެށިގެން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ދެވަނަ ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ
ދުވަސްތައް ގުނަން ފެށުނެވެ .ދުނިޔޭގެ މަސްރަޙަށް ބަލާއިރު، ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމުގެ ތަފާތު މިސާލުތައް ފެންނާން އެބަހުއްޓެވެ. ޗައިނާ
އެވެ. އުތުރު ކޮރެއާއެވެ. ސްރީލަންކާއެވެ. އެމެރިކާއެވެ. އީރާނެވެ. ސީރިއާއެވެ. ކޮންމެ ޤައުމެއްގައި ވެރިކަން ހިނގަނީ ތަފާތު
އުޞޫލަކުންނެވެ. އެކަމަކު ކިޔަނީ ހަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތޭ އެވެ. ޢިރާޤުގައި ކުރީން އޮތް ޖުމްހޫރިއްޔަތު ކަމު ނުގޮސްގެން މިހާރު އެ
އޮތީ ޒަމާނީ ޑިމޮކްރެސީއާއެކު ފުރިހަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތެއް ގެނެސްފައި ކަމަށް އަޑު އިވެއެވެ. ނަމަވެސް ޖެހިގެން އޮތް ސަގާފީ
ރަސްކަމެއް ހިނގާ، އެކުވެރި ޢަރަބި އިމާރާތުގެ ރައްޔިތުން އުޅެނީ މާ ފުދިގެންނެވެ. މާ ހަމަޖެހިގެން މާ އުފަލުގައެވެ. އާ ޒަމާނީ
ޑިމޮކްރެސީއާއެކު މޮޅު ޖުމްހޫރިއްޔަތު ގެނައި އިރާޤުގައި އެއްވެސް ހަމަޖެހުމެއް ނެތެވެ. ކުރިއެރުމެއް ނެތެވެ. އޮތީ ބިރުވެރިކަމާއި
ނާމާންކަމެވެ. ވީމާ ޖުމްހޫރިއްޔަތަކީ ހަމައެކަނި އޭގެ ނަމަކުން ކޮންމެހެން މާ ބޮޑު ފައިދާތަކެއް ލިބޭ އެއްޗެއް ނޫންކަން އެބަ
އެނގެއެވެ .މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދެ ވަނަ ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ މުއްދަތު ބައިޤަރުނާ ކައިރިވާއިރު، ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ
ރަންޔޫބީލުގެ ތާރީޚީ މުނާސަބަތާ ދިމާއަށް ދަތުރުކުރާއިރު، ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ ބޭނުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭތޯ ވިސްނައިލާން
އެބަޖެހެއެވެ. ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ ފައިދާ ފުރިހަމައަށް އެބަ ޙާޞިލުކުރެވޭތޯ ޚިޔާލުކުރާންޖެހެއެވެ .ޖުމްހޫރިއްޔަތަކީ ރައްޔިތުންގެ ކިބައިން
ރައްޔިތުންނަށްޓަކައި ހިންގާ ރައްޔިތުންގެ ވެރިކަމެކެވެ. އެހެންވީމާ އެ ވެރިކަން ހިންގުމާއި އެ ވެރިކަމުން ފައިދާ ހޯދުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންގެ ކަމެކެވެ. ވެރިޔަކު ހޮވަނީ ސީދާ އަޅުގަނޑުމެން ރައްޔިތުންނެވެ. ރައްޔިތުންނަށް ބޭނުންވާ ޤާނޫނުތައް
ހެދުމަށްޓަކައި މަންދޫބުން އިޚުތިޔާރުކުރަނީ އަޅުގަނޑުމެންނެވެ .ޖުމްހޫރިއްޔަތަކީ ރައްޔިތުންގެ ވެރިކަން ކަމަށްވާތީ އެ ވެރިކަމުގައި
ރައްޔިތުންނަށް އޮންނާނީ ހަމަ އެކަނި ޙައްޤުތަކެއް ނޫންކަން ޤަބޫލުކުރާން އެބަޖެހެއެވެ. ދައުލަތުގެ ކޮންމެ ކަމެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޙިއްޞާ އޮންނަކަން ދެނެގަންނާން އެބަޖެހެއެވެ. ޛިންމާތަކަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް ވާކަން ހަނދާންކުރާން އެބަޖެހެއެވެ. ވެރިކަމުގައި
އަޅުގަނޑުމެންގެ ޛިންމާތަކާއި މަސްއޫލިއްޔަތުތައް ހަނދާންނައްތައިލައި ހަމައެކަނި ޙައްޤުތަކާއި ފައިދާއަށް އުންމީދު ކޮށްގެން ނުވާނެ
އެވެ. ވެރިކަމުގައި ޙާޞިލުކުރާ ކޮންމެ ކާމިޔާބީއަކާމެދު ރައްޔިތުން އުފާ ކުރާ ފަދައިން ލިބޭ ކޮންމެ ނިކަމެތި ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން
ތަޙައްމަލުކުރާންޖެހޭނެކަން ވެސް ހަނދާންބަހައްޓާންވާނެ އެވެ .އެހެންވީމާ މި ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ 47 ވަނަ އަހަރުގެ ތެރެއަށް
އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ވަންނަ އި ރު، އަޅުގަނޑުމެން ޚިޔާލުކުރާންޖެހޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް އެބަ ހުއްޓެވެ. ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމަކީ
އަޅުގަނޑުމެންގެ ވެރިކަމެއް ކަމެވެ. ވެރިކަމުގެ ކޮންމެ ކަމެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ މީހެއްގެވެސް ޙިއްސާއެއް އޮންނާނެ ކަމެވެ.
މި ވެރިކަމުން ވަރަށް ގިނަ ޙައްޤުތަކެއް ކަށަވަރުވެފައިވާކަމެވެ. އެ ޙައްޤުތަކާއެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާތަކެއް ވާކަމެވެ. ވަރަށް
ގިނަ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކެއް އަދާކުރާންޖެހޭ ކަމެވެ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ވަރަށް މަތިވެރި އުންމީދުތަކެއް އެބަ ހުރިކަމެވެ. މި އުންމީދުތައް
ޙާޞިލުވާނީ ކޮންމެ މީހަކުވެސް އެ މީހެއްގެ ދައުރު ފުރިހަމައަށް އަދާކޮށްގެންކަމެވެ .ވީމާ އަޅުގަނޑުމެންނަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
ޙައްޤުތަކާމެދު ވަކާލާތުކުރާ ފަދައިން އެހެން މީހުންގެ ޙައްޤުތަކާމެދު ވެސް ޚިޔާލުކުރާ ބަޔަކަށް ވާން އެބަޖެހެއެވެ. ދިވެހިރައްޔިތެއްގެ
ގޮތުން އަދާކުރާންޖެހޭ ޛިންމާ ފުރިހަމައަށް އަދާކުރާން އެބަޖެހެއެވެ. މުޖުތަމަޢުގެ ފަރުދެއްގެ ގޮތުން އަދާކުރާންޖެހޭ މަސްއޫލިއްޔަތު
އިޚުލާޞްތެރިކަމާއެކު އުފުއްލާން އެބަޖެހެއެވެ. މި ގޮތުގެ މަތީން ޒިއްމާދާރުކަމާއެކު އަޅުގަނޑުމެންގެ އުޅުމާއި ގުޅުންތައް
ބައްޓަންކޮށްފި ނަމަ ޖުމްހޫރިއްޔަތުގެ ފޮނި މޭވާ ބިންނަން ލިބޭކަށް ލަހެއް ފަހެއް ނެތެވެ. އުންމީދުތައް ޙާޞިލުވާކަށް ހުރަހެއް
ނެތެވެ. އޭރުން އަޅުގަނޑުމެން ދިރިއުޅޭނީ އަމާން މުޖުތަމަޢެއްގައެވެ. ފުދުންތެރި މުޖުތަމަޢެއްގައެވެ. ތަރައްޤީވެފައިވާ
މުޖުތަމަޢެއްގައެވެ. ތަމައްދުނާއި ތަހުޛީބުގެ އަހުލުވެރި މުޖުތަމަޢެއްގައެވެ. ތަރައްޤީވެފައިވާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގައެވެ .ކީރިތި
މާތް اله، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޖުމްހޫރީ ވެރިކަމެއްގެ ހިޔަލުގައި އަރުތަވެރި ދުވަސްތަކެއް ދައްކަވާށިއެވެ! ދިވެހިރާއްޖެއަށް އަބަދުވެސް
ހަމަޖެހުމާއި އުފާވެރިކަން މިންވަރުކުރައްވާށިއެވެ! މި ލޮބުވެތި ދިވެހި ޤައުމު މިނިވަންކަންމަތީ އަބަދަށް ލަހައްޓަވާށިއެވެ!
އިސްލާމްދީންގެ ހިދާޔަތުގައި ދިވެހީން އަބަދަށް ލަހައްޓަވާށިއެވެ!